

Kvinnans insats inom finländsk mission

AV RAUHA VOIPIO

Inledning

I jämförelse med de övriga nordiska ländernas mission är den finländska relativt ung. De stora väckelserna på 1800-talet förde nog med sig kärlek till missionen, men den beroendeställning till Ryssland som Finland hade, fick många att betvivla möjligheterna för en självständig mission. De medel som insamlades sändes i huvudsak till Svenska Missionssällskapet. I samband med förberedelserna för Finska kyrkans 700-årsjubileum framkom den allmänna åsikten att man borde gå in för ett eget missionsarbete. Finska Missionssällskapet (FMS) grundades år 1859 och de första finländska missionärerna anlände till Owambo i nuvarande Namibia år 1870. Omkring 30 år var Owambo FMSs enda missionsfält. Mission i Kina, i nordvästra Hunan, började 1901 och fortgick ända till revolutionen 1948.

Ännu på 1940-talet tillfrågades de unga missionärskandidaterna om de ville fara till Owambo eller Kina. Ett par tre av dem hade känt sig kallade att arbeta inom judemission, men i allmänhet var det endast fråga om dessa två alternativ. På 1950-talet började FMSs fält snabbt växa i antal. Ett nytt arbete upptogs i Tanganyika, det nuvarande Tanzania, år 1948. På 1950-talet finner vi f.d. kinamissionärer i undervisningsarbete i Hongkong och år 1967 grundades nya arbetscentra där. År 1956 flyttade en del av kinamissionärerna över till Taiwan. Följande i ordningen blev Pakistan (1960), Etiopien (1969), Papua Nya-Guinea (1972), Angola (under andra världskriget och från år 1973), Senegal (1974), Nepal (1977) och Thailand (1978). Egna missionsfält i ordets förra mening är det här inte mera fråga om, ty i vart och ett av de ovannämnda länderna samarbetar missionen antingen med den lokala självständiga kyrkan eller med andra missionssällskap, oftast med både-och. FMSs missionärer har också tillfälligt verkat i något annat land.

Under det senaste århundradet verkade flere väckelserörelser

inom Finlands kyrka. Till dessa hör ännu en stor del av det aktiva folket i landet. En gren av den laestadianska väckelserörelsen godkänner inte alls yttre mission, men inom rörelsens andra föreningar har missionen många vänner. Andra som de s.k. «väckta» och «bedjarna» har ända från början stött FMSs arbete. Den evangeliska väckelserörelsen (Lutherska Evangelieföreningen i Finland) ville i början av detta århundrade uppta ett eget missionsarbete i Japan och lämnade FMS.

År 1970 sände Finska Lutherska Evangelieföreningen missionärer till Kenya för tjänst inom Kenyas lutherska kyrka. Den finlandssvenska systerorganisationen hade verkat där sedan kyrkan blev självständig 1963. Väckelserörelsen Folkets Bibelsällskap, som uppstod efter andra världskriget har hittills kanaliserat sitt missionsstöd genom FMS. Men när den «femte väckelsen» uppstod på 1960-talet grundade denna ett nytt missionssällskap, Finlands Evangelisk-Lutherska Folkmission. På hemmaplan understryker denna mission ofta det som skiljer den från de äldre missionssällskapen. Men t.ex. i Etiopien och Japan verkar Folkmissionens och FMSs missionärer inom samma kyrka. Folkmissionen arbetar också i Egypten och andra muslimska länder, bland gästarbetare i olika delar av Europa och på katolskt område i Italien. Ur Folkmissionen har missionsföreningen Såningsmannen (Kylväjä) utgått. Den har missionärer i Etiopien, Japan och Centralasiens muslimska länder.

Till missionsorganisationerna inom Finlands lutherska kyrka hör även Finska Bibelsällskapet, som koncentrerar sig på att stöda bibelöversättningsarbete och bibelspridning. – Om också KFUK i allmänhet sänt ut sina missionärer via FMS, bör man komma ihåg det banbrytande arbete som Elna Stenius (från 1901) och Anna Eklund (från 1905) utförde som KMA:s missionärer i Norra Afrika. Senare koncentrerades Anna Eklunds arbete, helt oberoende av något missionssällskap, till en skola för muslimska barn i Port Said.

Finland har kallats världens mest lutherska land. Då man talar om mission, får man likväl inte glömma det stora arbete, som de små icke-lutherska grupperna utfört. Fria Missionsförbundet började arbeta i Kina år 1891 och i Sikkim på Himalajas sluttningar år 1895. För närvarande har Missionsförbundet många missionärer i tjänst inom Nepals Förenade Mission. – Varje pingstförsamling väljer och utsänder självständigt sina egna missionärer. Som

gemensam takorganisation verkar Finlands Fria Yttre Mission. Det är omöjligt att här börja räkna upp alla de länder där finländska pingstvännen arbetar som missionärer. Detsamma gäller också det arbete, som medlemmar av Frälsningsarmén i Finland utför på skilda arbetsplatser inom denna internationella organisation. Alla ovannämnda organisationer är representerade i Finlands Missionsråd. För att få en fullständig bild bör man ännu nämna adventistmissionen och det arbete som Finlands ortodoxa kyrka år 1977 påbörjade i Kenya. Omnämmandet av det sista lämpar sig synnerligen väl, då vi nu övergår till att tala om kvinnans insats inom finländsk mission, ty arbetets planering och insamlingen av medel har inom den ortodoxa kyrkan varit nästan helt i händerna på kvinnor, för att inte säga på en enda kvinna, och kyrkans tre missionärer är alla kvinnor.¹

I Finska Missionssällskapet

a) *Owambo och Okavango*

Då vi nu skall bekanta oss med den finländska kvinnans ställning och arbetsinsats på missionsfälten, kommer jag närmast att koncentrera mig på FMSs äldsta och största missionsområde, Owambo och trakten kring Okavangofloden i norra delen av det nuvarande Namibia. Där framträder utvecklingen klarast, eftersom missionsarbete har pågått där i över 100 år.

Den första missionärgruppen bestod av män; största delen av dem hade genomgått den 7-åriga missionsskolan. Två av dem ingick äktenskap med den tyske missionären Kleinschmidts döttrar, och de övrigas fästmän kom från Finland ett par, tre år senare. Vi får inte ringakta dessa kvinnors arbetsinsats. Under ytterst primitiva förhållanden skötte de sina hem och de fosterbarn, som samlades till missionsstationerna, delade ut mediciner åt de behövande, höll skola i sina vardagsrum och kämpade mot malaria, både då barnen insjuknade och då de själva lades på sjukbädden.

Under de första tiderna ansågs det fullkomligt omöjligt att ogifta kvinnliga missionärer skulle komma till Owambo. En kvinnlig, ogift missionär som bodde på en missionsstation tillsammans med en missionärsfamilj, skulle utan vidare ha gett upphov till uppfattningen, att missionären hade flera hustrur. Ännu så sent som i medlet av detta århundrade uppkom en sådan missuppfattning i Okavango. Dessutom var man rädd för stamhövdingarnas god-

tycke och det inte alldeles utan skäl.² Den första kvinnliga missionärens arbete var från början dömt att misslyckas. När en kristen församling föddes och tillväxte – det första dopet i Owambo förrättades år 1883 – blev det allt svårare för missionärerna att skaffa kläder åt de omvända, och så uppstod tanken, att man borde lära owamboborna att själva spinna och väva. År 1899 sändes Hilja Lindberg ut som lärare i dessa färdigheter. Resultatet av ett par års arbete var några meter tyg. Owamboborna var inte intresserade av saken, och när resultatet inte det minsta motsvarade den använda tiden och kostnaderna, var man tvungen att avstå från hela företaget. Lärarinnan återvände till Finland år 1901.³

Vid sekelskiftet anlände också missionär Martti Rautanens döttrar från Finland för att hjälpa sina föräldrar på Olukonda missionsstation. Men i övrigt tvivlade man ännu i hög grad på att en ogift kvinnlig missionär skulle kunna komma till rätta i Owambo. Man kände till att anglosachsiska missionssällskap hade använt kvinnor i sitt arbete. Likaså hade Fria Missionsförbundet redan år 1891 sänt ut sin första kvinnliga missionär, Agnes Mayer, till Kina och flera kom att sändas innan århundradets slut. Detta väckte frågor också inom den lutherska kyrkans kretsar. Var det bibelenligt att sända ut kvinnor till arbetet på missionsfälten? Pastor Matti Tarkkanen (senare missionsdirektor) svarade år 1897, att det var «fullkomligt i enlighet med evangeliets anda och bokstav». Männen borde hellre ha «följt exemplet genom att ägna sig åt missionsarbete än klandra de späda kvinnor, som för Jesu skull beger sig till Kina in i svårigheter och livsfara».⁴ Också missionsdirektör Mustakallio hade en positiv inställning. När han år 1900 företog en kort inspektionsresa till Owambo, noterade han behovet av kvinnlig arbetskraft. Sedan han återvänt till hemlandet föreslog han för styrelsen, att man skulle sända ut åtminstone en lärarinna till varje missionsstation i Owambo.⁵

Deltagandet i den kontinentala missionskonferensen i Bremen år 1901, där frågan om kvinnliga missionärer ivrigt ventilerades, förstärkte ytterligare denna inställning. Avgörande blev beslutet att påbörja arbete i Kina. Det var omöjligt för män att arbeta i Kinas avstängde kvinnovärld.

År 1906 – samma år som kvinnorna i Finland fick rösträtt – började FMSs kvinnoinstitut sin verksamhet. I förhållningsreglerna för missionärer som utkom samma år, finns också ett kapitel nämt «De kvinnliga missionärerna». Kursen var treårig. Undervisnings-

programmet var rätt mångsidigt: bibelkunskap, den kristna läran, missionshistoria, missionskunskap, kunskap om det blivande fältet, pedagogik, självvård o.s.v. Anmärkningsvärt är det faktum, att «bakning, storstädning och byk utföres en gång i månaden; under dessa dagar har man ingen skola» och att eleven själv skulle betala helinackorderingsavgiften den första i varje månad.⁶ De manliga eleverna i missionskolan betalade själva endast under det första studieåret.

Redan innan den första kursen i den kvinnliga missionsskolan var slut reste en kvinnlig läkare, dr. Selma Rainio till Owambo (1908). Hon lät bygga ett sjukhus i Onandjokwe. Med undantag för ett par semestrar i hemlandet arbetade hon som läkare i Onandjokwe ända till sin död år 1939. Hon var den första missionären med akademisk examen i Owambo, hurtig och glad, som skapad för ett banbrytande arbete. I början måste hon också fungera som apotekare och sjuksköterska, när det inte fanns utbildad hjälp. Från Finland sände man en hushållerska till hennes hjälp, vilkens lön hon själv måste betala.⁷ Selma Rainio erhöll samma lön som en manlig missionär och fick en oxvagn till sitt förfogande liksom denne.⁸

De första sjuksköterskorna och de kvinnliga missionärer som förberett sig för undervisningsarbete anlände år 1909. De hade genomgått den förutnämnda missionsskolan. Åtminstone en del av dem fick i början känna sig som icke-önskvärda arbetskamrater. Det berättas, att då en grupp missionärer anlände, hälsade missionsfältets föreståndare med en handskakning de nya manliga missionärerna välkomna, men kastade inte ens en blick på den lärarinna, som hade anlånt tillsammans med dem.⁹

Selma Rainios närvaro underlättade likväl läget. Det första mötet för kvinnliga missionärer hölls den 22.6.1909. Därefter började man hålla s.k. kvinnomöten vid samma tid och på samma plats som brödernas möten, sedan hölls möten under vilka missionärerna var tillsammans en del av tiden och en del skilt. Betecknande är, att man i protokollet för det möte som hölls år 1910, nämner de närvarande männen vid namn och sedan följer tillägget «samt några systrar».¹⁰

Avgörande blev 1911 års inspektionsresa, som företogs av FMSs biträdande föreståndare, pastor Hannu Haahti, och den kvinnliga missionsskolans uppskattade och fruktade föreståndarinna Lydia Kivivaara. Den senare reste på egen bekostnad, fastän hon var

medlem av FMSs styrelse.¹¹ Tillsammans med dem anlände fem nya kvinnliga missionärer, vilket betydde att FMS före första världskriget hade sänt ut elva kvinnor för skolarbete och fyra för sjukvård i Owambo. Brödrämötet förändrades till missionärsmöte med någon av de unga lärarinnorna som sekreterare.¹² Språkexamina föreskrevs för både män och kvinnor.¹³ På inspektionsresans slutmöte höll lärarinnan Suoma Terho ett inledningsanförande över ämnet «De kvinnliga missionärernas arbete och deras förhållande till andra missionärer». Emedan detta möte befäste de kvinnliga missionärernas ställning i Owambo och anvisade riktlinjer för deras arbete, citerar jag här ett par meningar från inledningsavförandet. I början hänvisades till den samaritiska kvinnan, och sedan fortsätter framställningen: «Och liksom Herren kunde använda henne, och liksom han använde kvinnor att berätta om sin uppståndelse, så kan han också i vår tid använda kvinnor i missionsarbetet. Alltid finns det verksamhetsområden, där en kvinna kan arbeta lika bra som en man, det finns t.o.m. områden, där en kvinna på grund av sin natur kan fungera bättre». Som uppgifter räknas i reglementet upp arbetet bland kvinnor till hemmens förnyelse, uppfostran, undervisning och evangelisation, sjukvård, litterärt arbete och dessutom, då missionsarbetet utvecklades vidare, också församlingsarbete. – Den kvinnliga missionären skulle lyda under missionsfältets och även under missionsstationens föreståndare. Suoma Terho hänvisade även till förhållningsregel IX: «Liksom det är den kvinnliga missionärens plikt att visa lydnad mot missionsfältets föreståndare och mot stationsföreståndaren, bör dessa också bemöta den kvinnliga missionären med finkänslighet och vänlighet samt hjälpa henne med råd och dåd, där de kan.» Suoma Terho fortsätter: «Var och en av oss har säkert ett sådant förhållande som vårt ideal, men i vilken mån vi har uppnått det, vet var och en själv. Vi är alle bristfulla och orsaken till att vi så dåligt motsvarar vårt ideal är att vi inte har kämpat ända till blods . . .» I det efterföljande samtalet fördes också den tanken fram, att stationsföreståndaren borde göra en arbetsfördelning med den kvinnliga missionären «så att hon så mycket som möjligt skulle få en självständig verksamhet och sålunda få glädje och uppmuntran i sitt arbete».¹⁴

I sin inspektionsberättelse redogör pastor Haahti för kvinnornas arbete och föreslår en förhöjning av de kvinnliga missionärernas lön. Han uppmanar de yngre bröderna att sköta om de avlägsna

bygruppernas skolor och anförtro missionsstationernas skolor i de kvinnliga missionärernas vård.¹⁵ I slutet av år 1911 hade de kvinnliga missionärerna majoritet i missionärsskaran (12 manliga missionärer, 9 missionärshustrur och 12 kvinnliga missionärer).

Några av de ovannämnda kvinnliga missionärerna träffade jag ännu på fältet när jag år 1947 anlände till Owambo. Somliga av dem hade ett legendariskt rykte. De hade ingalunda nöjt sig med att sköta stationens skola, utan reste – liksom sina efterföljare – med oxkärra från den ena skolan till den andra, åhörde undervisningen, gav råd och ledning, och när det blev kväll, hängde de upp sitt moskitnät i en trädgren eller i skolbyggnadens tak och lade sig i dess skydd till nattens vila. Svårigheterna tilltog, när Sydafrikas regering på 1930-talet började med sin kritik och sina egna fordringar.¹⁶ I varje fall var det just dessa finländska skolinspektrisens arbete, som var förutsättningen för att det i Owambo fanns ett ordnat skolväsen med över 17 000 barn, när regeringen i början av 1950-talet fordrade, att alla skolor skulle överlämnas till staten.

Men inte alla var skolinspektriser. Oniipa lärarseminarium grundades år 1913. Från början fanns i dess lärarkollegium åtminstone en kvinnlig missionär, ofta två. Boktryckeriet och boklagret gav också arbete. Och när man på 1920- och 1930-talet på olika håll i Owambo och vid Okavangofloden grundade flickskolor, 2- eller 3-åriga internatskolor, utsågs en finländsk kvinnlig missionär till föreståndarinna för var och en av dem. Som lärare fungerade först okvalificerade, senare seminariegångna lärarinnor från Owambo. De första av dessa utdimitterades från Oniipa seminarium, men år 1947 grundades under lärarinnan Sylvi Kyllönens ledning ett lärarinneseminarium i Okahao. Det hann utbilda 490 lärarinnor, innan skolorna avstods åt regeringen.¹⁷

Man kan säga, att lärarinneseminariets flyttning till Okahao bröt hedendommens makt i västra Owambo.

Den första tidens kvinnliga missionärer var i allmänhet lärarinnor eller sjuksköterskor. Alla hade inte formell kompetens. Den första kvinnliga lärarinnan med akademisk slutexamen var fil.mag. Liina Lindström, som anlände 1931 och verkade som seminarie-lärare och senare som skolornas överinspektris. Som benådad talare anlätades hon vid många möten. Den första kvinnliga missionären med teologisk slutexamen var sacr.min.kand. Maija Kantele, som även hon utförde ett långt dagsverke som lärare i lärar- och prästseminarierna. Efter andra världskriget, då kvinnliga teologer i

större antal började anlända till fältet, och platser som motsvarade deras utbildning inte fanns annanstans än i prästseminariet och församlingsinstitutet, avlade några av dem också Sydafrikas officiella lärarexamen. På detta sätt fick man mångsidigt kompetenta lärare till seminarierna och till Oshigambo gymnasium. Sistnämnda inrättning tjänade från år 1952 som lärarnas fortsättningsinstitut och som förberedande skola för prästseminariet, men senare ändrades den till gymnasium. Den första studentexamen avlades år 1964. Gymnasiet stöds fortfarande av FMS och är den självständiga Owambokavangokyrkas egen läroinrättning, vars elevantal stiger till inemot 200. Under de senaste åren har en kvinna, fil.mag. Lahja Lehtonen, varit rektor. En finländsk kvinnlig teolog tjänstgör också som rektor för en högre läroinrättning, som omhändertas av regeringen.

I detta sammanhang kan ytterligare nämnas, att när Owambokavangokyrkan och Namibias andra lutherska kyrka, den s.k. Rhenska Missionskyrkan, sammanslog sin prästutbildning och grundade Paulinum, det Förenade lutherska teologiska seminariet, så sände FMS till de tyska manliga missionärernas förfäran en finländsk kvinnlig teolog till seminariet. Läget lugnade sig likväl snart och när man i seminariet – före överflyttningen av ledarskapet i afrikanska händer – övergick till det systemet, att olika lärare turvis stod i ledningen, kom också jag att tjänstgöra som rektor för inrättningen ungefär 1½ år. Från Paulinum utdimitterades också Owambos första kvinnliga teologer (år 1971 och 1973). Finländska kvinnliga teologer blev aldrig ombedda att predika vid gudstjänsten i Owambo – vid gudstjänsten i det teologiska seminariet predikade jag dock – men några av de egna kvinnliga teologerna har man släppt fram ända till predikstolen. Jag vet, att biskop Auala allvarligt har övervägt kvinnors vinning till prästämbetet, men synbarligen har han inte velat gå längre på den vägen än Finlands kyrka.

Ännu bör man nämna det skriftliga arbete som de finländska kvinnliga missionärerna utfört. Som ett resultat härav finns förutom böcker på finska, talrika läroböcker och andliga sånger på owambospråket, översättningar samt programmaterial för olika tillfällen. Kvinnliga missionärer har också medverkat vid översättning av bibeln. Mag. Terttu Heikkinen har skapat ett skriftspråk åt två bushmanstammar och den första ABC-boken har utkommit från trycket. Lärarinnan Aune Hirvonens arbete för Owambokyr-

kans musikliv förtjänar även ett speciellt omnämmande.

Redan tidigare har den första kvinnliga läkarens ankomst till Owambo nämnts. Följande läkare, dr. Anni Melander, anlände år 1932, och efter henne kom ytterligare fyra kvinnliga läkare. Först år 1958 fick man den första manliga läkaren. Men när det fanns läkare endast vid ett sjukhus, kom många finländska sjuksköterskor att på avlägsna sjukhus utföra arbete, som i Finland skulle höra till en läkares uppgifter. Jag vill särskilt nämna Linda Helenius, som började med sjukvårdsarbete på Uukwanyama stamområde år 1921. Stammen bodde på ett gränsområde, och dit hade från Angola spritt sig veneriska sjukdomar, som portugiserna hade haft med sig. En owambopräst sade en gång, då han predikade ungefär såhär: «Ni äldre minns den tid, då varken barngråt eller barnskratt hördes i våra hem. Men sedan kom mamma Linda, skötte om oss och se nu, hur barnen leker på våra gårdar!»¹⁸

Som kuriositet kan nämnas, att det två gånger hänt, att en finländsk sjuksköterska har grundat en ny missionsstation, som först senare har fått byggnadstillstånd av styrelsen.¹⁹ Båda stationerna utvecklades till betydande centra. Gerillakrig pågår dock för närvarande på den ena stationens område.

Framställningen och distribueringen av läkemedel har helt varit i händerna på de kvinnliga farmaceuterna. Emedan det varit överbud på dem, har några överflyttats till kassörs- och sekreteraruppgifter.

I Owambo och Okavango fanns det under åren 1870–1977 sammanlagt 200 ogifta kvinnliga missionärer, av vilka 25 senare ingick äktenskap med missionärer. Övriga missionärshustrur var 97 till antalet.²⁰

De ogifta kvinnliga missionärernas ställning stabiliserades redan år 1911. De hade rösträtt i missionärskonferenserna och måste skriva årsberättelse över sitt arbete. I fråga om missionärshustrurna var läget länge oklart. Först vid övergången från 20-talet till 30-talet fick de rösträtt.²¹

Fram till år 1966 rådde likalön-systemet i Owambo. Lönen hade karaktären av fickpengar, männens var större än kvinnornas, men till mannens lön fogades hustruns lön och barnbidragen. År 1967 infördes en avlöning, som motsvarade utbildningen. Då kom hustrurnas lön att basera sig på huruvida de utöver hemmets skötsel hade någon självständig uppgift på fältet eller inte. Minimilönen var 60% av den lön, som svarade mot utbildningen. När

uppskattningen av det utanför hemmet utförda arbetet visade sig vara en vansklig och även förödmjukande åtgärd, övergick man också för fruarnas vidkommande till en avlöning, som hundraprocentigt motsvarade utbildningen, åtminstone tillsvidare.

Föreståndaren för fältet har alltid varit en manlig missionär, viceföreståndaren dock ofta en kvinna. Den tid, då Okavango ännu utgjorde ett särskilt missionsfält, var en kvinna tidvis föreståndare där. Den kvinnliga läkaren och några andra kvinnor hörde redan på 1940-talet till fältkommittén.

Missionärskonferenserna, två om året, har varit och är fortfarande synnerligen kvinnodominerade. Ofta har en man varit ordförare, men ibland har också en kvinna hållit i ordförandeklubban. I allmänhet har inte män och kvinnor stått mot varandra i omröstningarna, utan snarare har det ibland rått meningsskiljaktigheter mellan dem som arbetar inom undervisning och förkunnelse å ena sidan och sjukvård å andra sidan. Naturligtvis har det också förekommit svårigheter, och vi kvinnor brukade ibland skämtsamt säga, att om vi ville få igenom förslag angående vårt eget arbete, var det klokast att gå till en manlig kollega och säga t.ex. såhär: «Du antydde en gång, att man borde göra så och så. Jag tycker, att det är en alldeles ypperlig idé . . .» Men vi kvinnor fick också mycken uppmuntran i vårt arbete. Jag minns, hur Viktor Alho, som hade varit föreståndare för fältet i över tjugo års tid, sade ungefär såhär till mig, när jag under hans ledning studerade språket: «Jag skulle ha lust att skriva en uppsats om de stora vändpunkterna inom missionen, då arbetet plötsligt breddades. Och en av dem var de första kvinnliga missionärernas ankomst.»

I början av år 1979 fanns det 55 missionärer i Owambo och Okavango. När missionärernas antal var som störst var det 126. Antalet har därefter stadig sjunkit. Orsaken därtill är inte närmast det politiska läget, utan det beror på att det i Owambo ock Okavango finns ett så stort antal utbildade präster, sjukskötare och lärare – också infödda läkare – att finländarna numera behövs endast i specialuppgifter. Av de 55 missionärerna var 45 kvinnor, alltså ungefär 82%.

b) *Övriga fält i Afrika*

Jag har dröjt såhär länge på vårt äldsta missionsfält. På de övriga fälten har man antingen använt sig av den erfarenhet, som man har fått i Owambo eller också anpassat sig efter de bruk, som iakttagits

av andra länders missionärer på dessa fält.

I *Angola*, norr om Owambo, finns i närheten av krigsoperationsområdet 8 finländska missionärer, av vilka 6 är kvinnor. Två av dem har teologisk utbildning. Om kriget breder ut sig, kan detta för dem vara ännu ödesdigrare än för missionärerna i Owambo, som dock har något slags möjlighet att ta sig söderut. Nya missionärer tillåts inte att komma till Angola.

I Namibias andra grannland, *Botswana*, har ibland en, ibland två sjuksköterskor sedan år 1972 arbetat på en av den Rhenska Missionskyrkans missionsstationer.

I *Tanzania* har FMS huvudsakligen samarbetat med andra lutherska missionssällskap. Om också FMS från 1953 någon tid hade ett eget arbetsfält i landskapet Ubena-Konde, har utvecklingen gått i den riktningen, att de finländska missionärerna är utspridda i små grupper på skilda håll i landet, någon t.o.m. alldeles ensam. Av kvinnorna har största delen arbetat inom sjukvården. Före år 1977 hade FMS sändt inalles 87 missionärer till Tanzania. 61 var kvinnor, 34 av dem var ogifta. Sju kvinnor hade teologisk slutexamen, två var läkare.

I detta sammanhang kan nämnas, att förra missionären inom FMS, nuvarande styrelsemedlem, teol.dr. Marja-Liisa Swantz, åren 1975–79 ledde ett av Finska staten bekostat stort forskningsprojekt («Culture and social change in the restructuring of Tanzanian rural areas»).

I början av år 1979 fanns det i Tanzania inalles 23 missionärer, av vilka 17 var kvinnor, alltså nära 74%.

I *Etiopien*, i provinsen Eritrea, grundades år 1955 en av Sverige och Finland understödd skola för döva, som kunde ta emot ungefär 60 elever. Till skolans lärarkår hörde två eller tre finländska kvinnliga missionärer. Krigstillståndet tvang dem dock att flytta bort därifrån år 1976. I slutet av 1977 beordrade styrelsen också de övriga missionärerna i Etiopien att återvända till hemlandet, emedan läget ansågs alltför farligt. Oroligheterna utsträckte sig likväl icke till Kambata synoden, och ett år senare återvände nästan alla till sina arbetsplatser. I början av 1979 fanns där inalles 16 missionärer, av vilka endast fyra var ogifta kvinnor.

Arbetet på FMSs nyaste afrikanska fält, *Senegal*, (från 1974) växer stadigt. De kvinnliga missionärernas arbete hänför sig närmast till en läskunnighetskampanj – Senegal är ju ett islamiskt land, där läskunnighetsprocenten på landsbygden är synnerligen

låg. En ABC-bok på serere har redan utkommit och Matteus evangeliet är under tryckning. Undervisningsmaterial har iordningställt och serere-ungdomar har skolats att undervisa i läsning i sina hembyar. Nu (sept. 1979) far också en finländsk läkare till Senegal, så att sjukvården kan börja utvecklas. I början av år 1979 fanns bland de elva missionärerna i Senegal endast en ogift kvinnlig missionär.

På fälten i Afrika har sammanlagt från arbetets början till år 1977 funnits 534 finländska missionärer, av vilka 251 var ogifta kvinnliga missionärer, alltså nära hälften. Kvinnornas andel av hela arbetsstyrkan är ungefär 74%.

c) *Judemissionen*

När vi övergår till Asien, möter vi först arbetsfältet i *Israel*. Nästan alla banbrytare inom den finländska judemissionen har varit kvinnor. Elna Stenius verkade vid seklets början bland muslimerna i Nordafrika och under åren 1926–48 i Palestina och Libanon. Hon var utsänd av K.F.U.K. Ester Juvelius arbetade 1931–39 i Haifa och Jerusalem. Av större betydelse blev teol.mag. (nu teol.dr.) Aili Havas' arbete. Hon anlände till Jerusalem 1932, fick ett säkert fotfäste inom den därvarande studentvärlden och grundade år 1940 ett barnhem. Detta utvidgades år 1945 till en hebreiskspråkig skola. Aili Havas fick småningom fem andra kvinnliga missionärer till sin hjälp. År 1957 anlände den första manliga missionären. När nya lagar gjorde det omöjligt att fortsätta arbetet i dess förra utformning, började man år 1968 ta emot kristna arabfamiljers barn. Av skolan finns numera kvar endast två barnträdgårdar, en hebreisk och en arabisk. Den viktigaste arbetsformen är ett kristet kurscenter, i vars verksamhet deltog över 1000 personer 1978 och som ger arbete åt både män och kvinnor. I början av år 1979 fanns i Israel 12 finländska missionärer, av vilka 8 var kvinnor. Den enda finländska kvinnliga teolog som för nuvarande finns i Israel, arbetar i ett kristet hem för gamla i Haifa.

d) *Arbetet bland kineser*

Förrän jag behandlar FMSs nuvarande arbete på andra ställen i Asien, bör det sägas något om det arbete, som utfördes i *Kina* åren 1901–1949. Öppnandet av detta arbetsfält aktualiserade behovet av kvinnliga missionärer och föranledde grundandet av den ovan nämnda kvinnliga missionsskolan. Om de första kvinnliga missionärerna, Laura Nyberg (Pilvivuori) och Sanni Lampén, sägs det i

en gammal missionshistoria: «Dessa våra första kvinnliga missionärer har otvivelaktigt vardera hört till de mest lyckade på vårt missionsområde, varit verkliga banbrytare båda två.»²² De grundade en bibelskola i Tzeli och två flickskolor samt satte i gång med ett mångsidigt kvinnoarbete. Läkarna Helmi Heikinheimo och Aino Ahde var banbrytare för läkarmissionen i nordvästra Hunan. På 1930- och 40-talet arbetade teol.mag. Vieno Saraste som lärare i Shekore prästseminarium. Inalles hann 87 finländska missionärer, av vilka 55 var kvinnor, arbeta i det «gamla» Kina. Bland dem fanns det tre läkare och fyra med teologisk slutexamen. Medräknade i desse siffror är de, som efter andra världskriget (år 1947) kom till fältet, men som redan 1949 tvangs att återvända till hemlandet. En del av dem sändes till Hongkong och Taiwan, någon också till Tanganyika eller Owambo. Av dem som for till Afrika återvände några senare till Fjärran Östern.

Av dem som flyttats till *Hongkong* verkade Elna Vihervaara åren 1953–56 vid ELCHKs bibelskola. Samma kyrka hälsade missionärerna välkomna, när FMS år 1967 började ett eget arbete i Hongkong. De viktigaste verksamhetsformerna här har varit ungdomsarbete, ett barnhem och ett rehabiliteringshem för unga narkomaner. Missionärskåren är exceptionellt teologist betonad: av 14 missionärer har 9 lagt teologisk slutexamen, av dem 5 kvinnor. Av de två ogifta kvinnliga teologerna har den ena verkat som barnhemmets föreståndarinna och tidvis även som fältets kassör, den andra som religionslärare i kyrkans lutherska mellanskola.

Arbetet i *Taiwan* var länge förlagt enbart till landsbygden, där hembesök och personlig evangelisation spelade en stor roll. En av banbrytarna för detta arbete var teol.mag. Elma Aaltonen. Hennes många böcker, som skildrar vardagslivet i Taiwan, har gjort detta avlägsna land känt bland Finlands barn. Åren 1973–76 verkade en kvinna, teol.mag. Mirja Pesonen som föreståndare för Taiwans missionsfält. Före detta var hon flere år lärare vid China Theological Seminary i Hsinchu, med dogmatik som huvudämne. Hon hörde också till seminariets direktion. Fastän det var fråga om ett kinesiskt område, godkände studenterna fullständigt den kvinnliga lärarens arbete. Det kan nämnas, att när Mirja Pesonen i början av år 1979 var på en rådplägningsresa i Fjärran Östern, blev hon ombedd av dem som skulle prästvigas att hålla festpredikan. – En finländsk kvinnlig teolog hör också för närvarande till samma seminariums lärarkår. – Från år 1956 har 50 missionärer verkat i Taiwan,

av dem 35 kvinnor, alltså 70%. Av dessa har tio teologisk slutexamen och tre är läkare. I slutet av år 1979 var läget följande: inalles 25 missionärer, av vilka 15 var kvinnor (60%).

e) Övriga fält i Asien

Centrum för FMSs arbete i *Pakistan* är Nordvästra Gränsprovinsen. I ett islamiskt land är det omöjligt för en man att arbeta bland kvinnor, inte ens vid sjukdomsfall kan en manlig läkare sköta en kvinnlig patient. Därför är de kvinnliga missionärernas insats där utomordentligt viktig. Av de tre läkarna vid sjukhuset i Tank har två varit kvinnor. För närvarande arbetar en ung kvinnlig läkare och två finländska sjuksköterskor där. Teol.mag. Eeva-Liisa Multala verkar som rektor för mellanskolan i Risalpur och som inspektör för de kyrkliga skolorna i Nordvästra Gränsprovinsen. De övriga kvinnorna med teologisk slutexamen arbetar inom undervisningen. Den fruktbaraste arbetsformen är likväl vuxenundervisningsarbetet, för vilket Peshawar utgör centrum. Där och utgående därifrån har fil.mag. Lea Laine organiserat tiotals läskunnighetsklasser, skilda för män och kvinnor. Den kristna församlingen består i huvudsak av kastlösa, av vilka största delen är analfabeter. De behöver undervisning, men också muslimer kommer med till lektionerna. Jämsides med läsundervisningen får kvinnorna lära sig hemvård, handarbete, första hjälp och bibelkunskap. På gränsprovinsens festival våren 1979 premierades magister Laine som områdets «bästa socialarbetare» och många erkännande ord yttrades till henne.

Under åren 1960–77 har 32 missionärer från FMS arbetat i Pakistan. Av dem var 26 kvinnor, alltså cirka 81%. I början av år 1979 var hela antalet missionärer 19, av vilka 14 var kvinnor. Svårigheten att få visum komplicerar arbetets utvidgande.

I *Papua Nya-Guinea* har tre finländska kvinnor, understödda av FMS, arbetat med bibelöversättning i samarbete med Wycliffe Bibelöversättare.

I *Nepal* har FMS verkat som en av de 32 bakgrundsorganisationerna för Nepals Förenade Mission. I början av år 1979 fanns där 6 arbetare från FMS, av dem var 5 kvinnor. I år har ytterligare 4 sänts dit, av dem 3 kvinnor.

I *Thailand* står man i arbetsgemenskap med Norska Missions-sällskapet. Åren 1978–79 har 5 arbetare sänts dit, av vilka 4 kvinnor. Alla håller ännu på med sina språkstudier. Allt som allt har

FMS sânt 135 missionärer till fälten i Asien. Av dem är 92 kvinnor (68%). De ogifta kvinnornas andel av hela arbetsstyrkan är 43%.

f) Kvinnans ställning i FMSs arbete i hemlandet

Då vi övergår från missionsfälten till hemlandet, måste vi först med tacksamhet nämna den skara av tiotusentals kvinnor, som redan över hundra år har samlat ihop en stor av de nödiga medlen för FMSs arbete. Enbart syföreningarnas gåvor utgör ca. 20% av alla FMSs intäkter. Därtill kommer ännu kollekt, testamenten o.a. donationer, vilka också de till en stor del kommer från kvinnor, som troget stöder missionen såväl med pengar som med förböner. Man får inte heller glömma de f.d. kvinnliga missionärerna och vissa andra kvinnors arbete på detta frontavsnitt. År och årtionden har de rest omkring och besökt skolor och församlingar och berättat om sina erfarenheter på missionsfältet samt förkunnat Guds ord. Ofta har kvinnor, som inte haft någon egentlig utbildning för förkunnelsearbetet fått som uppgift att predika. Kyrkoherden har rättighet att ge sådant tillstånd, och många anser, att den som varit missionär, har tillräcklig garanti för predikokompetens. – I ett par fall har en kvinna verkat som missionssekreterare i ett stift. På prosteri- och församlingsnivå är majoriteten av missionssekreterarna kvinnor.

På Missionssällskapets expedition med över 70 anställda är 50 kvinnor. De olika avdelningarnas (utrikes-, ekonomi-, förkunnelse-, informations- och publikationsavdelningarna) ledare är undantagslöst män, men vissa andra krävande uppgifter är anförtrodda åt kvinnor. Som sekreterare för arbetet i Asien verkar den ovan nämnda teol.mag. Mirja Pesonen. Också Missionsinstitutets rektor och Missionskyrkans verksamhetsledare är kvinnliga teologer, som tidigare arbetat på missionsfältet. Också för missionskolningen i hemlandet har en kvinnlig teolog ansvarat. – Av styrelsens 17 valda medlemmar är 4 kvinnor, men i de skilda sektionernas beredningsutskott med sammanlagt 25 ledamöter är endast 2 kvinnor, och i själva verket betyder beredningsutskottens förslag i de flesta fall, att ärendet är avgjort. – FMSs högsta organ är årsmötet. År 1979 deltog i det 554 personer, av dem 398 kvinnor (71,8%).

Om det också, med undantag av missionsdirektorns ämbete, inte finns ett enda uppdrag, vilket en kvinna i princip inte kan handha, har vi kvinnor, som arbetar på expeditionen likväl den åsikten, att kvinnans ord betyder mera på missionsfältet än i hemlandet.

II Övriga lutherska missionssällskap²³

Vi övergår nu till ett område, som är mera främmande för mig, nämligen till att behandla kvinnans ställning och insats i övriga missionssällskaps arbete. Uppgifterna sträcker sig inte ända fram till år 1979, då jag kom att sända frågeformulären redan för drygt ett år sedan och inte ansåg mig kunna besvara vederbörande funktionärer med nya förfrågningar. Stora skillnader är det i varje fall inte fråga om.

a) *Finska Lutherska Evangeliföreningen (SLEY)*

Den s.k. evangeliska väckelserörelsens separata missionsarbete i Japan börjades år 1900. Arbetet växte synnerligen långsamt. Från århundradets början fram till andra världskrigets början sändes 26 missionärer till Japan, av vilka 9 var missionärshustrur och 7 ogifta kvinnliga missionärer. Barnträdgårdarna var en viktig arbetsform. I övrigt bestod de kvinnliga missionärernas arbete närmast av personlig evangelisation. Under kriget blev de kristna föremål för förföljelse, och 1945–46 återvände alla SLEYS missionärer till Finland. – Men redan följande år sändes forna och nya missionärer till landet. Efter kriget har kvinnornas relativa andel av arbetsstyrkan vuxit. År 1977 var 9 av 13 missionärer kvinnor. En av dem fungerade som viceföreståndare; en annan hade fått en forskningsuppgift («kristendom och kulturen»).

I *Kenya* hade Svenska Lutherska Evangeliföreningen i Finland börjat arbeta år 1963, och den motsvarande finska organisationen förenade sig i arbetet 1970. Arbetet där har vuxit snabbt. I Matongo finns såväl en förlossningsavdelning som en bibelskola. I den sistnämnda arbetar en finländsk kvinnlig teolog som lärare. År 1977 var 11 av 14 missionärer kvinnor, av dem två med teologisk slutexamen och en läkare.

På vardera fältet lyder missionärerna under självständiga kyrkor. I *Kenya* är kvinnan godkänd som medlem av kyrkostyrelsen; däremot har kyrkan förvägrat kvinnan rätt att predika i gudstjänsterna. År 1977 var en kvinnlig missionär föreståndare för missionsfältet i *Kenya*.

SLEY anger 76% som kvinnans andel av de båda fältens missionärskår. I sällskapet styrelse sitter tre kvinnor (20%).

b) *Finlands Evangelisk-Lutherska Folkmission*

Finlands Evangelisk-Lutherska Folkmission uppstod i den s.k. femte väckelsens kretsar 1967. I dess begynnelseskede framträdde en kraftig kritik av FMSs arbete, men småningom har en allt större ömsesidig förståelse kommit till uttryck. Arbetsfälten finns i Japan, Etiopien, Egypten och Asiens islamiska länder. Muslimländernas namn förtigs, då missionärerna är där i sina yrkesuppgifter i tjänst hos olika internationella biståndsorganisationer utan formell rättighet att missionera. Också den katolska världen nämns som arbetsplats. I början av februari 1978 angavs hela antalet missionärer till 56, men av dem väntade 10 på att få fara ut, två var på permission och 20 verkade i olika länder i Europa. Av dessa 56 var 10 ogifta kvinnliga missionärer och 22 missionärshustrur. Kvinnornas andel är således 56%.

Finlands Folkmission har ett eget kurscentrum och i samband därmed en bibelskola och en missionshögskola. Bibelskolan är öppen för alla, missionshögskolans 4-åriga kurs endast för män. De kvinnliga missionärerna får förutom bibelskolan en kort preparationskurs; av dem är en stor del sjuksköterskor. Två kvinnliga teologer var i arbete år 1978. Något egentligt förkunnelsearbete ges inte åt kvinnorna; arbetet består av personlig evangelisation, ledandet av kvinnokretsar, barnarbete o.s.v. Kvinnorna har rösträtt i missionärskonferenserna och de deltar i fältkommitténs verksamhet, men ingen kvinna står i ledningen för en missionsstation, inte heller fungerar hon som föreståndare eller viceföreståndare. På frågan «Finns det på missionsfältet uppgifter eller poster, till vilka kvinnan inte har tillträde», fick jag till svar: «Officiellt kan hon inte vara föreståndare; ibland kan kvinnan nog sköta motsvarande uppgifter, om det inte finns tillgång till män!» Till Folkmissionens styrelse kan en kvinna inte höra. Till en högre instans eller delegation kan dock en kvinna väljas, ehuru ingen kvinna var medlem av en sådan vid tidpunkten för svaret. På frågan «Förekommer på era arbetsfält svårigheter eller tävlan mellan kvinnliga och manliga missionärer eller råder det ömsesidig högaktning, kom svaret: «Läget är gott, genom Guds nåd.»

c) *Den ev. lutherska missionsföreningen Kylväjä (Såningsmannen)* grundades år 1974. Den tillkom för att ta hand om och fortsätta de finländska missionärers arbete, som var ute på fälten och som av samvetsskäl hade tagit avstånd från Folkmissionen. Dessa skulle

annars ha blivit utan finländsk missionsorganisation. Såväl teologiska som praktiska frågor förorsakade krisen.

De upplysningar som rör Såningsmannen härstammar från år 1977. Året var exceptionellt i det avseendet, att 13 av 14 missionärer i Etiopien (av vilka 10 var kvinnor, en av dem läkare) var tvungna att lämna fältet på grund av landets inre oroligheter. Kvar blev endast en kvinna, teol.mag. Ritva Olkkola, som verkade inom kvinnoarbetet och som lärare vid Tabor-seminariet. En del av missionärerna har dock redan återvänt till Etiopien. – I Etiopien och Japan har Såningsmannen samarbete med Norges Lutherska Missionsförbund. På grund därav har endast ogifta kvinnliga missionärer haft rösträtt på missionärskonferenserna. – I Centralasien har man bl.a. utfört litteraturarbete och utarbetat kristet undervisningsmaterial. Med.lic. Leena Kaartinen har gett ut en förtjusande skildring av sitt arbete som läkare i Afganistan.

På de asiatiska fälten fanns sammanlagt 11 kvinnliga missionärer, av vilka tre var teologer. I själavårdsarbetet i Japan har också missionärshustrurna deltagit. Kvinnornas förkunnelseuppgifter har närmast anslutit sig till möten i hemmen och till söndagsskolan. Kvinnorna utgör 75 % av hela missionärskåren. I princip har kvinnan tillträde till alla uppgifter och alla poster, om också i närvarande stund ingen kvinna står i ledningen för en missionsstation.

Såningsmannens arbete i hemlandet är rätt anspråkslöst: det praktiska arbetet har skötts av två präster. Som informationssekreterare fungerar en f.d. kvinnlig missionär. Av de fem medlemmarna i föreningens styrelse är två kvinnor. – Såningsmannens ledare har fasta förbindelser med Studentmissionen, varför tillgången på nya arbetare är rätt god. Deras utbildning sker som fjärrstudier, d.v.s. per korrespondens. Var och en som vill resa ut, måste ha en understödsring, förrän han eller hon kan bli utskickad. Systemet har sina svårigheter, och Såningsmannen har betydande ekonomiska bekymmer.

III Friförsamlingarnas mission

a) *Fria Missionsförbundet (Suomen Vapaakirkko)*

Fria Missionsförbundet är banbrytare i så måtto, att det som den första organisationen i Finland vågade sända ut kvinnor som missionärer. Agnes Mayer sändes till *Kina* år 1890, i samarbete med Kina Inlandmissionen. Även de 9 följande missionärerna var kvin-

nor. Visserligen hade man däremellan också en manlig missionär ute, men Nordisk Missionshistoria berättar om honom, att «han inte trivdes tillsammans med de kvinnliga missionärerna, utan arbetade på sitt eget håll».²⁴ Arbetet bar frukt, årligen döptes många omvända och sidostationer grundades. År 1911 fick man åter en manlig missionär till fältet, men han dog tre månader efter sin ankomst. År 1926 fanns det i de församlingar som systrarna ledde 169 medlemmar, och de som gick i skola var 68. Inbördeskriget 1927–30 sträckte sig ända till provinsen Kiangsin. Beväpnade styrkor bemäktigade sig Jungsin station, och Edit Ingman, Elli Cajander och Agnes Mayer måste fly. Slutligen fick soldaterna dock fast dem och dödade alla tre. Efter vad jag känner till är de de enda finländska kvinnor, som man kan kalla missionsmartyrer.

Fria Missionsförbundets andra gamla arbetsfält ligger på Indiska halvön, i dess norra del. Ursprungligen användes namnet Himalajamissionen. Den första finländska missionären där var Sigrid Ghamberg, som anlände till landet år 1895. Före första världskriget sändes 14 missionärer till fältet, av dem 11 kvinnor. Själén för missionen och drivfjädern i arbetet på hemmaplan var ända från början Elli Hertz, som 1911–13 företog en orienteringsresa till Himalaja. Arbetet var i det skedet nästan uteslutande ett arbete gjort av kvinnor. Som arbetsformer nämns skolor på olika stadier, vävskolor, sjukvård och litteraturarbete. – Tiden mellan de två världskrigen var full av svårigheter. Missionärernas antal minskade, men i början av 1972 kunde man likväl glädja sig över grundandet av en självständig kyrka i Himalaja. Alla finländska missionärer så när som på en återvände till hemlandet. Inalles hann 34 finländska missionärer arbeta i Himalaja, av dem 26 kvinnor (76%).

Fria Missionsförbundet och Missionsförbundet i Sverige började samarbeta i Kongo på 1950-talet. Och på 1960-talet började ett fruktbart samarbete med Nepals Förenade Mission. På 1970-talet har FM sänt ut missionärer för tjänst hos Wycliffe Bibelöversättare, förutom till Nepal också till Papua Nya-Guinea och Etiopien. I Indonesien arbetar FM tillsammans med World Vision-missionen. Och till bhutanerna blev det möjligt att återvända när det stängda Bhutan öppnades. De första finländska missionärerna reste dit i Lepramissionens tjänst.

År 1977 hade FM 20 kvinnor i arbete på missionsfälten, vilket utgjorde 75% av hela missionärskåren. Sjuksköterskornas grupp är störst (11). På fältet råder jämlikhet, alla har rösträtt och en

kvinnor är föreståndare för fältet i Nepal.

I hemlandet sitter en kvinnlig medlem i FM:s styrelse och i kommittén för yttre mission. FMs missionssekreterare är en kvinna.

b) *Frälsningsarméns mission*

Frälsningsarmén är en så internationell organisation, att det är svårt att ge en fullständig bild av finländarnas och i synnerhet de finländska kvinnornas andel däri. - Frälsningsarméns första finländska missionär var Hanna Heinonen, som i hemlandet hade verkat som lärarinna i engelska och som år 1905 började med mission i Bombay.

Till missionsfälten i Främre och Bortre Indien hade Frälsningsarmén före år 1947 sändt ut 14 missionärer, av vilka 10 var kvinnor. Från år 1936 verkade Hilma Mäntylä som föreståndarinna för de vanförda sjukhus i Bombay; under hennes tid byggdes 25 stora byggnader, så att man där kunde sköta 400 vanförda som plockats upp från gatan. Också inom förkunnelsen anlätades kvinnor.

Det andra gamla missionsfältet var den ostindiska skärgården, nuvarande Indonesien. Där nämns närmast missionärhustrurnas uppoffrande arbete. År 1917 sändes fem finländska kvinnliga frälsningsofficerare till Kina. Den sista som sändes till Kina var Birgit Klockars (1935), som under hela krigstiden kom att svara för barnhemmets underhåll i Kanton utan att erhålla någon som helst utländsk hjälp och som måste genomleva alla krigets fasor, då japanerna erövrade staden.

Efter andra världskriget sändes finländska frälsningsofficerare också till olika länder i Sydamerika. År 1977 fanns på fältet inalles 14 finländska kvinnor som Frälsningsarméns missionärer, 93% av hela antalet missionärer. I administrativa uppgifter arbetade två, som evangelister inom förkunnelse- och själavård fem, som socialarbetare två och som sjuksköterskor fem. De kvinnliga missionärerna har samma rättigheter som de manliga, och många av dem fungerar som ledare för något sjukhus, någon social inrättning eller någon missionsstation. Som sekreterare för den brasilianska Frälsningsarméns kvinno-organisationer arbetar en finländsk kvinna.

I styrelsen för Frälsningsarméns stiftelse i Finland är 25% av medlemmarna kvinnor; likaså är sekreteraruppgifterna för många viktiga områden i de kvinnliga officerarnas händer. I de uppgifter

som Frälsningsarmén insänt understrykes kraftigt den fullständiga jämlikheten mellan män och kvinnor.

c) *Finlands Fria Yttre Mission (Det av Pingstförsamlingarna utförda missionsarbetet)*

I Finland finns det cirka 200 pingstförsamlingar med sammanlagt ungefär 35 000–40 000 medlemmar. Varje församling sköter självständigt sin del av missionsarbetet. Församlingen ikläder sig ekonomiskt ansvar för sin egen missionär. Finlands Fria Yttre Mission förmedlar församlingarnas understöd till fältet och hjälper till med researrangemangen. Som expedition har man ett rum med 1–2 arbetare. År 1974 utgjorde missionsunderstödet ungefär 8 miljoner, en överväldigande summa, när man betänker att den hundra gånger större lutherska kyrkans alla missionsinkomster samma år inte ens steg till 15 miljoner.

Pingstförsamlingarna började sin mission för ungefär 50 år sedan. Före första världskriget fanns de viktigaste fälten i Mandshuriet och Bortre Indien, men arbete pågick också på skilda håll i Afrika och även annanstans. Före år 1947 nämns 45 missionärer vid namn, av vilka 27 kvinnor. – Efter andra världskriget har de största missionärgrupperna sänts till Etiopien, Kenya, Thailand och Taiwan. De finlandssvenska pingstvännernas viktigaste fält ligger i Tanzania. Pingstförsamlingarnas missionärer uppgick år 1975 till sammanlagt 208. – Tyvärr fick jag av dem inte svar på min fråga rörande kvinnans ställning och arbetsinsats. Pingstvännerna använder benämningen missionär såväl om sina manliga som kvinnliga missionsarbetare och arbetsformerna som de använder (personlig evangelisation, mindre och större möten, skriftliga bibelkurser) lämpar sig lika bra för män och kvinnor. Om staden Dungun vid östra malajiska kusten nämns, att en kinesisk församling där uppstått «som resultat av två finländska missionärsystrars arbete».

Under den senaste tiden har arbetet i Etiopien kraftigt aktualiserats. Arbetet påbörjades av ett finländskt par, Anna-Liisa och Sanfrid Mattson. I Wolmara, nära Addis Abeba, finns en jordbrukslägenhet och en stor skola. I Tsegorsa och Shebe på Gallastammens område arbetar flere sjuksköterskor på kliniker. Det årliga patientantalet i dessa två kliniker är ungefär 17 000. Bland patienterna finns också några tiotal leprasjuka. I Shebe har en finländsk lärarinna haft en flickklubb, som i själva verket är en flickskola. I Awasa står en missionsstation under ledning av två fin-

ländska kvinnor. Där finns också ett barnhem. Helvi Halme, som tidigare hade grundat en pingstförsamling i Addis Abeba, är avskild enbart för evangelisation inom Sidamo-stammen. Orvokki Vuori arbetar närmast bland kvinnor. Vid evangelisationsmötena håller någondera av dem predikan. – Helvi Halme säger i en av sina böcker: «Man talar mycket om vem som är lämpligare på missionsfältet, mannen eller kvinnan. Men vardera behövs. För vardera finns arbete övernog. Vardera har en svår, men utesägligt ädel uppgift på missionsfältet. Jag vet ingenting härligare i världen än att vinna en hedning för vår Konung. Om jag klandras för det eller för att jag sköter hans själ, ande och kropp, ser jag det så, att klandret endast bringar mig i närmare kontakt med det motstånd, som han, som kallat mig, rönt på sin tid. En sak är fullkomligt säker. Dessa kvinnor, som vandrar på Etiopiens högslätter och berg, kan en man aldrig närma sig så som en kvinna kan det. Och även hon behöver därtill Guds kraft och visdom.»²⁵

Av de kvinnliga missionärernas arbete inom pingstförsamlingarna har jag sålunda kunnat framställa enfast några lösryckta glimtar. Bilden är i övrigt inte heller fullständig, ty t.ex. den lilla metodistförsamlingens, Finlands baptisters och adventistkyrkans arbete (år 1974 hade dessa tillsammans 19 missionärer, mestadels endast 1–2 missionärer i varje land) blir utanför. Antagligen är också kvinnornas andel i deras arbete synnerligen betydande.

När jag senaste år sände frågeformuläret till de organisationer, som bedrivit mission, bifogade jag följande mening: «Då jag uppgjorde detta frågeformulär, kände jag mig litet illa till mods. Sist och slutligen är ju det viktiga inte vad kvinnorna har gjort, utan vad Kristus har verkat genom såväl män som kvinnor. Men naturligtvis är det också så, att om denna konferens kan bidra till, att man frimodigare än förr använder den av kvinnorna erbjudna arbetsinsatsen för att föra missionsarbetet framåt, är inte heller en sådan undersökning betydelselös.» Med denna tanke vill jag också slutta detta föredrag.

NOTER

1. Hänvisningen rör lärare Siina Taulamo.
2. Matti Peltola: Suomen Lähetysseuran Afrikan työn historia, Helsinki 1958, s. 154.
3. Peltola: ss. 122, 153.
4. Tarkkanen: Lähetysalalta, Vartija 1897, s. 309.
5. FMSs styrelsesprotokoll 25.10.1900.
6. Würtz-Hahti: Onko minusta tuleva lähetystyöntekijä, Helsinki 1907, s. 86, s. 100f.
7. FMSs budget för det afrikanska arbetsfältet (1910), moment 13.
8. Missionärsmötesprotokoll 23.11.1911, § 6.
9. Berättat för Liina Lindström av Hilma Kupila.
10. Protokoll fört den 4.12.1909; 12.1.1910.
11. FMSs styrelsesprotokoll 16.2.1911, § 7.
12. Missionärsmötesprotokoll 20.-22.9.1911.
13. Missionärsmötesprotokoll 22.11.1911, § 2.
14. Protokoll 20.-22.9.1911, bilaga 9.
15. Hahtis reserapport s. 6.
16. Peltola s. 230f.
17. Uppgifter av seminarierector Anna-Liisa Sorsa.
18. Ur pastor Vilho Kaulinges predikan.
19. Missionsstationerna är Eenhana och Mpungu.
20. Denna och de följande sifferupplysningarna grundar sig på FMSs årsböcker och missionärernas förteckningar.
21. Missionärskonferensens protokoll 8.5.1929 räknar hustrurna som konferensdeltagare.
22. Paasio: Suomen pakanalähetystoimi (Bilaga i Auléns bok; Kristinuskon voittokulku), Helsinki 1927 s. 471.
23. Följande uppgifter är granskade av vederbörande missionssällskap.
24. Westman, Lehtonen m.fl.: Pohjoismaiden lähetysthistoria, Helsinki 1948, s. 94.
25. Helvi Halme: Tuulinen maa, Tikkurila 1977 s. 106f.